

Poder, benestar, comunitat

Pere Segura

La política suposa el sentit de pertinença a una comunitat humana per part del ciutadà, el qual, seguidor o líder, necessita consciència de la distinció entre el poder i el desplegament de la potencialitat dels ciutadans. La supervivència, el benestar i la cultura necessiten superar posicions individualistes, recuperar valors fonamentals i sentit de vinculació comunitària. Superar el divorci entre l'acció política i la vida ciutadana ha de significar recuperar la convivència on els individus retrobin el mutu coneixement, el respecte envers l'altre, la coresponsabilitat, la cura d'uns i altres, el coneixement dels propis límits i el necessari acolliment del fet de convida i compartir. La llibertat d'un poble, comunitat, nació, es desplega en la participació, en el compromís i en el diàleg cercador de pau i creador de vincles.

1. L'oportunitat de recuperar paraules: "política"

La *polis* grega està per "ciutat" i si cerquem l'arrel de ciutat i ciutadà, ens trobem que ciutadà és el "membre d'una casa" i que aquesta té a veure amb el lloc de descans, on hom rep el segell que és important i estimat.

De nou, l'etimologia és qüestió d'erudició sense actualitat en l'ús, o necessitat de recuperar arrels d'humanitat. Ésser ciutadà equival a tenir un sentit de pertinença a una comunitat humana. I és en aquest sentit que la política no ha d'ésser gens impertinent.

En determinats moments de la política actual, el lideratge pren especial relleu. I en determinats moments conflictius els líders demanen als seus immediats seguidors que donin explicacions a tothom de perquè es fa el que es fa. Sovint les explicacions es converteixen en justificacions que afebleixen el propi lideratge.

En darrer terme, si romanen en explicacions, i res més, només aconsegueixen súbdits obedients. El líder que promou ciutadania és aquell que no només dóna explicacions sinó que promou la participació. El seguiment obedient, sense participació, fàcilment decau en l'ésser manipulat o en l'escapisme individualista. Llavors el propi líder menysté aquells qui el segueixen.

2. Éssers humans comunitaris o de poder

En psicologia, en parlar de líders no parlem de persones sinó de qualitats, particularment de la capacitat d'exercir influència. Es tracta d'una capacitat que tot-hom exerceix de diverses formes i graus. Fins aquell que roman silenciós en una reunió, per exemple, sabem que pot estar influent, i no necessàriament poc. Vet aquí una dita islàmica que no necessàriament evita la influència del savi: "El savi, de deu vegades nou calla i una parla poc".

La qüestió és si es vol influir per obtenir seguiment o per promoure el desplegament de la iniciativa dels altres en participació i convivència.

En cada un dels humans la psicologia pot observar vers on es decanta un individu concret en una polaritat i si el moviment entre els pols esdevé pendular sense progrés, en estricta enantiodromia, o si cerca una prospectiva i avenç creatiu.

R. Cattell, en el seu estudi de factors de personalitat, examina la polaritat entre el factor de lideratge o el de conformitat en el seguiment. E. Spranger distingeix el que ell anomena l'ésser humà de poder i l'ésser humà social.¹¹

De la mà d'E. Spranger observarem trets de personalitat en el que ell distingeix com a éssers humans que segueixen diferents formes vitals. Dibuixa diferents tipologies segons els valors predominants en l'interès i formes de vida dels individus. I en aquest sentit distingeix tipologies. En troba una, la de l'humà de poder, preferentment en els humans dedicats a la política i l'humà social, en les professions que promouen el desplegament de la potencialitat dels altres. Tal vegada dibuixa formes extremes del que es mou en cada ésser humà segons se centri en la pròpia assertivitat o en l'obertura a l'altre.

Segons Spranger, l'afirmació de la pròpia vàlua, en l'humà de poder, és el punt de partida de tota la seva conducta. No li passa pel cap dubtar de la justícia del que vol o ambiciona. Desitja el poder per imposar els seus objectius i punts de vista. Dominar i imposar-se són coses lícites. Suporta situacions d'inferioritat mentre tingui una petita parcel·la de poder. Exercici del poder: objectiu vital i satisfacció. Per no perdre el poder pot canviar de camp d'acció o fins i tot de venciments. Els altres són fàcilment qualificats de gent a favor o en contra. El seu

¹¹ Citat per Heinz Dirks a PSYCHOLOGIE. C. Bertelsmann. Verlag 1964. Printer. C. Lect. 1967.

sentit comunitari fàcilment es redueix a corporativisme o llobbie d'influència. Necessita els altres i s'apunta o funda organitzacions per fer la seva. Subestima els qui titlla d'intel·lectuals o romàntics. Es mou per interessos i pactes, opera amb un pragmatisme sobredimensionat. No comprèn gaire l'home social, però en fa un mimetisme. El seu carisma: Poder d'influir. Les seves màximes són famoses: "París bé val una missa"; o la que cita H. Dirks "Si han de trencar-se les lleis per tal de regnar, resulta honorable, fins i tot bonic, trencar-les..." (Eurípides)

L'humà social és vist per Spranger com una persona capaç de renunciar a exhibir i valorar la seva pròpia persona. Promou la igualtat i justícia en les relacions humanes. Desitja servir els més alts valors tal com els veu, personificats pels altres. La seva postura ve determinada, no pel domini, sinó per lliurar-se als altres. Promou la participació, la integració, la convivència, més que el seguiment o la obediència. El proïsme amb totes les seves possibilitats i debilitats constitueix el valor decisiu de la seva vida. Li importa la trobada amb l'alteritat, el "tu" especialment en les relacions d'ajuda o cooperació. Es troba millor en la convivència que en l'autoafirmació. Si esdevenen famosos poden sentir-se víctimes de l'entusiasme dels altres. Es troba a gust formant equip i en la cooperació de diversos punts de vista. Funcionar no li fa perdre de vista ser. No posa el poder per sobre de la força de la veritat. No confon el servir amb el servir-se dels altres. El carisma: capacitat de desvetllar harmonia, diàleg, vincles, recerca de sentit. Les seves màximes: "Hem vingut a aquest món a prendre a estimar, que per a la resta val la pena estar-se quiets.". "L'esperit està per sobre de la llei, però si manca l'esperit, la llei opera com un mestre".

Diríem que en l'extrem l'ésser humà de poder no crea altres vincles que els de l'escalada de poder i els de seguiment, en una desequilibrant verticalitat, mentre que l'ésser humà social valora els vincles de la germanor en horitzontalitat. L'enantiodromia només pot ésser vençuda en l'equilibri de l'ésser un mateix essent amb els altres en els vincles d'una convivència agermanada, equilibrada, justa i creativa.

Harold Laswell¹² fa una llista de qualitats democràtiques: 1) un ego obert, és a dir, una postura càlida i acollidora amb relació al proïsme. 2) aptitud per a compartir amb d'altres valors comuns. 3) Una orientació plurivaloritjada abans que monovaloritjada. 4) Fe i confiança en els altres humans.

3. Supervivència, Benestar, Cultura

Els nostres avantpassats biològics, pel que fa a la vida social, es mouen preferentment per l'establiment d'una escala jeràrquica i el domini del territori on puguin satisfer les seves necessitats. Els individus cerquen instintivament el seu grau de poder, poden lluir una determinada excel·lència, particularment en els

12 Citat per G. Almond. Diez textos básicos de ciencia política. Ariel. 1992. p.176.

estímul que desencadenin pautes de domini, cercar fins i tot un plaer acompanyant les seves pautes instintives. La supervivència sempre se centrarà més en l'espècie que en l'individu.

La capacitat pel bé, per la contemplació de la bellesa, per la recerca del coneixement ens obre, als humans, la possibilitat d'establir vincles fonamentats en aquests valors. Sovint, però, l'instint de supervivència, per determini o per abandonament del destí que ens és propi, fa camins de reduccionisme vers el poder, prestigi o plaer disfressats de formes de cultura a través dels diversos guions que omplen les pàgines i espectacles del lleure. Aquell "Dallas" del JR, per exemple, visionat pel màrqueting televisiu en gran nombre de països i idiomes.

No sempre la societat del benestar, que pretén assegurar la supervivència i fins i tot anar més enllà, supera aquests pseudovalors. Les contradiccions d'una determinada manera de fer política corrompen les vies vers la solidaritat. Posem un exemple: en un determinat punt de la geografia l'escassetat d'aigua es fa progressiva. La tecnologia no la pot inventar. El polític es veu en la necessitat de conduir polítiques d'estalvi quan no de restricció. Els ciutadans amb consciència ecològica es veuen davant de la lentitud d'educar la consciència i davant la impotència de les accions legals, sovint mancades de formulació fefaent. Raymond Ruyer¹³ assenjala la dificultat, en referència a problemes energètics, de la següent forma: "Els governs són certament capaços, si els savis triguen a trobar energies de substitució, de posar a punt plans de frenada i reconversió. Fins i tot són capaços de concertar entre ells els seus plantejaments, mentre restin essent projectes. Però seran del tot incapaços de fer acceptar els seus plans per la gent, que ha estat acostumada a exigir un augment regular del seu nivell de vida". I el polític del nostre exemple, abans parlarà d'obtenir més aigua, vingui d'on vingui, que no pas endegar polítiques que posin en evidència l'individualisme del possible votant. Aquest abans llegirà als diaris els conflictes de transvasaments, o fins i tot participarà en discussions i manifestacions al respecte, que no pas atindrà o coneixerà la relació litres/dia/casa que assenjala per a l'ús domèstic o de rec els estudis científics o governamentals.

El vincle polític es constitueix lluny de l'individualisme. Ho assenjala Norbert Bilbeny¹⁴: "L'individualisme egoista de la nostra època fa que cada vegada sigui més exigible als polítics la virtut creativa de la solidaritat. Estendre, contràriament, l'egoisme a la política fa el nostre món més desolador... El foment de la solidaritat, ser creatiu contra l'egoisme, fa, per això, que sigui finalment en aquesta virtut on es reflecteixin d'una sola vegada totes les altres qualitats morals que ha de reunir idealment la política.

13 Raymond Ruyer. Les cent prochains siècles. Fayard. Ed. 1977. p.198

14 Norbert Bilbeny. L'ombra de maquiavel. ètica i política. Sinistra, 3 1991. p.63

4. Comunitat

Les perspectives globals es mouen entre l'homogeneïtzació i la inevitable pluralitat i pluridiversitat. Tanmateix, no hi ha futur en la pèrdua del fil de la història. Ni en la pèrdua del fil conductor de l'entitat humana que es mou entre la consolidació dels valors conscienciats i l'obertura creativa. La història humana ens mostra l'avenç a través de la crisi de civilitzacions i l'obertura de noves formes de vida. Com també ens mostra que sovint les revolucions -o les restauracions democràtiques- van seguides de noves dictadures. I de dictadures n'hi ha de tots colors! També s'exerceix dictadura des de la ideologia, des de l'economia, o des de la tècnica. Les pressions totalitàries han fet que la pròpia psicologia o la pedagogia es dediquessin sovint a potenciar la capacitat de l'individu de defensar-se d'elles, per sobre de potenciar-li la seva capacitat de construir vincles comunitaris. El sentit natural de la identitat i de pertànyer a un poble diferenciat en les seves formes de vida i cultura resta oblidat o abandonat als avatars de la discussió política, quan no al ressentiment reduccionista de l'ètnia. La paraula "comunitat", tanmateix, ressona de diverses formes, volent no romandre en verbalisme formal: comunitat educativa, comunitat de nacions, comunitat universitària, comunitat de veïns...

Superar les diverses formes de divorci entre l'acció política i la vida ciutadana ha de significar recuperar la dignitat de la vida política i recuperar les dimensions d'espai i convivència on els individus retrobin el mutu coneixement, el respecte envers l'altre, la corresponsabilitat, la cura d'uns i altres, el coneixement dels propis límits i el necessari acolliment del fet de conviure i compartir.

Raimon Panikkar¹⁵ ho expressa de la següent manera: "Auspicio petites cabanes on els homes puguin comunicar-se i eventualment arribar a una comunió. Això podria començar a ésser realitzable si en l'aproximació a tals problemes enormes no ens fixéssim únicament i exclusivament en el logos i en la racionalitat, que ens encaminen vers un govern mundial racional, sinó també i al mateix temps en el mythos ..."

El mythos comporta fidelitat als orígens. Ens cal compartir el retrobament amb els orígens prenyats de futur, per allò que "qui perd els orígens perd la identitat". I si més no, per veure on radica l'autèntica coherència. Del personalisme, del xantatge o del mercadeig de vots, no en surt més coherència que la del pragmatisme orfe de sentit i promotor del "pa de misèria per a avui i fam per a demà". O allò que "si no vius tal com penses acabaràs pensant tal com vius". Tampoc l'acció política no pot seguir creant unes condicions de vida en les quals sigui aparentment més fàcil participar en avenços tecnològics que en l'accés a l'habitatge i a un treball o professió, i a l'exercici d'aquests amb esperit de servei a la

15 Raimon Panikkar. L'esperit de la política. Ed. 62. p.32

comunitat humana. Molts dels nostres joves naveguen per Internet, manegen mòbils, condueixen vehicles motoritzats, gaudeixen de possibilitats d'estudi, de viatjar i de conèixer món, però els resulta difícil trobar casa digna i feina que tinguin coherència amb les seves capacitats, estudis o formació i integració ciutadana. En què hem superat la tribu?

I el nacionalisme? La nació, com a comunitat humana diversa i convivencial, resta amenaçada per equívocs demagògics, xovinistes, per lluites sagnants i per prejudicis ètnics. La diversitat humana en les creatives formes de vida i cultura és quelcom natural i necessari per a la mateixa supervivència humana.¹⁶ Però cal construir-la més que reivindicar-la. Sovint es demana el reconeixement de la pròpia personalitat mentre s'actua com si no se'n tingués. L'acció no violenta de Ghandi, de Luther King, dels líders que han realitzat la síntesi humana dels aspectes constructius de l'home de poder i de l'home social, no es basava tant en la disposició de qui hagués de concedir el que demanaven com de la disposició per assolir-ho per part de la gent. La llibertat s'exerceix des de la disposició interna. La llibertat dels pobles no és la que els concedeixen sinó la que es mereixen.¹⁷

Aquest mereixement no té cap sentit sense la perspectiva de l'obertura en el compromís i la participació, i sense la perspectiva d'un àmbit, "polis", on, com diem a l'inici, l'ésser humà visqui el seu sentit de pertinença i el seu créixer en l'estima.

ABSTRACT

Dos escritos suman perspectivas al tratar este tema. El primero, a modo de prólogo, de la mano de un experto en medios de comunicación, nos acerca a la realidad política global que se encuentra en manos de aquéllos que damos en llamar políticos; en el segundo, podemos interrogarnos a propósito de la realidad política que nos corresponde en tanto que seres humanos. La política en sentido estricto padece de mala salud: los personalismos, la oposición por sistema; los grupos de presión internos de los propios partidos, en disposición de controlar la situación con intención de homogeneizarla y en manos de la autocracia interna; el condicionamiento pseudoideológico, la supeditación de los valores a la obtención de votos, la utilización de la militancia, y su supeditación a las leyes de mercado al afrontar las elecciones; la persecución del opositor y la búsqueda del descrédito del adversario; la primacía del fiel y del que no hace sombra en detrimento del experto; las dificultades de la ética para hacerse presente con eficacia en las instancias de poder; el puritanismo o absentismo de la intelectualidad y de la creatividad; la presencia de unos mecanismos de cooptación y caucus faltos, en el seno de los partidos, de propuestas defendidas por los candidatos ante los mili-

16 Vegeu l'article "Persona i nacionalisme", a *Ars Brevis* núm. 2, Blanquerna: Càtedra Ramon Llull.

17 "Justificació de Catalunya" de Mn. J. Armengou. Reeditat per l'Albi-Jaume Huch

tantes electores; el absentismo de una sociedad de espectadores distraídos en la búsqueda del bienestar individual y del consumismo; la claudicación ante los poderes denominados fácticos; la exacerbación de un posibilismo pretendidamente realista, pero que no abre caminos para hacer posible aquello que quizá todavía no lo es. Éstos son algunos de los múltiples factores del síndrome de malestar político que se desarrolla como mal menor frente a las dictaduras o el caos.

Los dos artículos siguientes representan la voluntad de apoyar la reflexión de los que se comprometen, sin "maquillajes políticos", prácticamente a cara descubierta y no sólo en el ámbito estrictamente "político", como por ejemplo en las iniciativas de mediación en conflictos, o en la extensión de la utilización de medios no violentos, para hacer frente a un reto fundamental. En el cambio de siglo y de milenio, nos enfrentamos al reto de volver a encontrar la conciencia de participación en tanto que ciudadanos y de hacerlo recuperando los vínculos de una convivencia justa, comunitaria, integradora y respetuosa de las identidades inherentes a la pluralidad de la existencia humana.

Two articles add new perspectives to this issue. The first one, as a prologue, written by an expert on mass media, approaches us to the overall political reality in the hands of the so-called politicians. In the second article, we can wonder about the political reality that concerns us as human beings. Politics in the strict sense is suffering from poor health: personalities; systematic opposition; inner lobbies within the parties, in a situation of homogenizing control and into the hands of inner autocracy; pseudoideological conditioning; subordination of values to vote obtaining; using membership and its subordination to market law when facing elections; pursuit of opponents and search for the adversary's discredit; primacy of the loyal and powerless people over the expert; difficulties of ethics to be efficiently apparent in the corridors of power; Puritanism or absenteeism of intellectuality and creativity; presence of cooption and caucus mechanisms lacking, within the party, proposals advocated by the candidates in front of elector members; absenteeism of a society of inattentive spectators in their search for individual welfare and consumerism; abandonment in front of the so-called powers that be; exacerbation of an allegedly realistic optimism, unable to open ways to make possible what may not be yet; these are some multiple factors of this syndrome of political unrest, which is regarded as a lesser evil in relation to dictatorships and chaos.

The two articles that follow represent the will to back reflection of those committed, without "political make-up", almost openly, and not only in the strictly political field, to such issues as conflict mediation initiatives and extension of non-violent means usage to face a fundamental challenge. In the beginning of a new century and millennium, we have the challenge of finding again the cons-

science of participation as citizens, and do it by finding out the links to fair, community, and integrating life together, respectful to the identities inherent to the plurality of the human existence.

Deux écrits réunissent des perspectives au moment de traiter ce sujet. Le premier, en guise de prologue, de la main d'un expert en moyens de communication, nous approche à la réalité politique globale qui dépend des ceux qu'on appelle les politiques; dans le deuxième on peut s'interroger par la réalité politique qui nous correspond comme des êtres humains. La politique telle qu'on l'appelle souffre d'une santé mauvaise: les personnalismes; l'opposition par système; les lobbies internes des partis mêmes, en situation de contrôle homogénéisateur et qui dépend de l'autocrasie interne; le conditionnement pseudo-idéologique; la subordination des valeurs à l'obtention de votes; l'utilisation de la militantisme, et sa subordination aux lois du marché, en affrontant les élections; la poursuite de l'opposant et la recherche du discrédit de l'adversaire; la primauté du fidèle et de celui qui ne fait pas ombre à l'expert; les difficultés de l'éthique pour se faire présent avec efficacité aux exigences de pouvoir; le puritanisme ou absentéisme de l'intellectualité et de la créativité; la présence des mécanismes de cooptation et caucus manqués, à l'intérieur des partis, de propositions défendues par les candidats devant les militants électeurs; l'absentéisme d'une société de spectateurs distraits à la recherche du bien-être individuel et de la consommation; la cession devant les pouvoirs qu'on dit factices; l'exacerbation d'un possibilisme réaliste, mais qui n'ouvre pas de chemins pour possibiliter ce que, peut-être, il ne l'est pas encore; ce sont quelques-uns des multiples facteurs du syndrome de malaise politique qu'on effectue comme pis-aller devant les dictatures ou du chaos.

Les deux articles qui suivent représentent une volonté d'appuyer la réflexion de ceux qui s'engagent, sans "maquillages politiques", à face découverte, non seulement dans le domaine strictement "politique", comme dans les initiatives de médiation en conflits, ou en l'extension de l'utilisation de moyens non violents, pour affronter un défi fondamental. Dans le changement de siècle et de millénaire on a le défi de retrouver la conscience de participation comme citoyens et de le faire en retrouvant les liens d'une cohabitation juste, communautaire, intégrative, et respectueuse des identités inhérents à la pluralité de l'existence humaine.

